

Za uspjeh su bitna dva glavna organizacijska uvjeta. Kao prvo, stručno znanje kustosa mora biti zaštićeno od ignorantskih administrativnih intervencija. Bez toga će se neminovno dogoditi da će tehnologija budućnosti biti osuđena na to da omogućava pristup samo statičkim, zaostalim informacijama, jer su temelji znanja, koje predstavljaju iskusni stručni ljudi, podcijenjeni i izgubljeni za muzej. Kao drugo, oni koji imaju stručna znanja moraju biti sigurni da ona, čak i kada su otjelovljena u nekom sustavu, i nadalje ostaju njihova i da ih mogu s povjerenjem dalje razvijati; to pouzdanje je nužan uvjet da bi bili voljni dijeliti svoje znanje s drugima i slobodno se koristiti njime u svoje vlastite znanstvene svrhe.

O muzeju valja misliti kao o cjelovitoj organizaciji, koja ima svoju svrhu, a kriteriji prema kojima se ocjenjuje njegov uspjeh su upravo ispunjavanje te svrhe. Novi načini korištenja izvorima - zbirnkama, stručnim znanjem ljudi, novcem, tehnologijom - moraju se nadopunjavati; ti procesi ne smiju uništiti ništa korisno. Sve odluke na razini upravljanja zbirnkama i omogućavanja pristupa moraju pridonositi maksimalnom iskorištenju znanja i stručnosti kustosa da bi se podržali i sustav upravljanja zbirnkama i dostupnost. U Nacionalnome pomorskom muzeju, na primjer, nova organizacijska struktura - koja se sastoji od odjela za informacije, zbirke, muzejske usluge i izložbe - omogućava bolji intelektualni pristup korisnicima približavajući i upućujući na suradnju stručnjake koji se bave upravljanjem zbirnkama i stručnjake koji raspoložu znanjem o njima. Svrha tako strukturirane organizacije je da potiče stručnjake za različita područja muzejskog rada na uzajamnu suradnju i udruživanje znanja iz njihovih različitih stručnih izvora. Nova struktura kombinira u odjelu zbirki i muzejskih usluga funkcije upravljanja zbirnkama kao što su posudbe, akvizicije, prodaja i konzervacija. Informativni odjel služi se informacijama koje se temelje na zbirnkama kako bi ih promovirao i učinio dostupnijima. Kustosi u informativnom odjelu i osoblje koje se bavi upravljanjem zbirnkama uzajamno se podupiru provodeći u djelo inicijative koje smo spomenuli, kao što su publicistički rad, komuniciranje s javnošću i Pomorski informativni centar, dok odjel za izložbe slobodno crpi iz njihovih stručnih znanja sve što mu je potrebno da bi valjano ispunjavao svoje specifične zadaće.

Dakle, mogu li koncepti upravljanja zbirnkama i intelektualne dostupnosti biti kompatibilni? Ima dovoljno ohrabrujućih primjera koji pokazuju da stručnjaci za upravljanje zbirnkama i kustosi mogu surađivati. Ako zaista želimo da bude tako, to se može postići samo dosljednim provođenjem promjena koje vode u tom pravcu - a to svakako nije ni kratkotrajna niti lagana zadaća koja bi se mogla ostvariti samo na osnovi administrativne uredbe.

Literatura:

- John Burnett i S. McClure, *Information Services for the Museum of Scotland Project*, in *Aslib Proceedings*, 46(3), 1994., str. 75-77.
- Stuart A. Holm, *Let's set the Record Straight: A report on the state of documentation in the museums of the West Midlands*, *West Midlands Area Museum Service*, 1993. Može se naručiti kod Museum Documentation Association.
- Helen McCorry, *The Catechism Project at the National Museums of Scotland*, in *Managing Information (formerly Aslib Information)*, 1(1), 1994., str. 39-41. Može se naručiti kod Documentation Unit, NMS, Chambers street, Edinburgh EH1 1JF
Fax: 071-220 4819.
- Ian Morrison, *Towards a National Database of Museum Collections in Scotland*, in *Managing Information*, 1(1), 1994., str. 35-38.
- Elizabeth Orna, *Interaction: Liberation or exploitation?* *Museums Journal*, veljača 1993., str. 27-28.

Bilješka o autoru:

Elizabeth Orna je informatički savjetnik i pisac, a osobito se bavi načinima na koji muzeji vode informacije o svojim zbirnkama i omogućavaju im pristup. Napisala je dvije knjige o toj temi; novo izdanje jedne od njih - *Information Handling in Museums - upravo je u pripremi*.

Preuzeto iz: *Museums Journal*, studeni, 1994.

Prijevod s engleskog:

Zdenka Ungar

MANJE JE VIŠE

Suzanne Keene

Pojava upravitelja zbirnkama u muzejima često se tumači kao posljedica dosadašnjih propusta i pogrešno usmjerenih prioriteta. Isto toliko vrijedila bi i tvrdnja da je njihova pojava posljedica postignutih uspjeha. Skupljanje predmeta je vrlo važna djelatnost mnogih muzeja. Zbirke se stalno povećavaju. Od pedesetih je godina broj predmeta u zbirnkama gotovo eksponencijalno porastao. Tome su pridonijeli različiti uzroci. Opće ekonomske i društvene promjene rezultirale su brzim razvitkom tehnologije i velikim promjenama u načinu života, pa tako i većom dostupnošću materijalnih dobara koja skupljaju muzeji. Pritisci za skupljanjem predmeta također su potekli i iz promjena u težnjama i stavovima u društvu općenito, kao što je porast zanimanja za povijest. Povećanje sredstava iz proračuna namijenjenih muzejima kao mjestima za provođenje slobodnog vremena postaje sve značajnije s ekonomskog stajališta. Ima i nekih internih muzejskih razloga za intenziviranje skupljanja, kao što je porast broja profesionalnih kustosa, a također i shvaćanje da, osim samih predmeta, valja skupljati i materijale koji su povezani s njihovim kontekstom.

Sir David Wilson u svojoj knjizi "British Museum: Purpose and Politics" (British Museum Press, 1989.) navodi da je u devetnaestom stoljeću kustos Franks uvećao zbirke Odjela britanskih i srednjovjekovnih antikviteta toliko da su od nekoliko izložbenih vitrina, 1851. godine, već 1896. godine zapremale 2.250.

Društvo za očuvanje prirodoslovnih zbirki izradilo je statistiku koja pokazuje veoma velik porast broja predmeta u tim zbirnkama u drugoj polovici ovog stoljeća. Inkorporiranje opsežnih arheoloških arhiva u muzejske depoe posljedica je iskapanja koja su morala biti hitno poduzeta tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina zbog velike ekspanzije građevnih radova u tom razdoblju. Rast zbirki Londonskog muzeja može se djelomično pripisati i osnivanju novih tematskih odjela, koji su izrasli iz nužnosti da se dokumentira i skuplja materijal o gradu dvadesetog stoljeća. Cjelokupni fundus Znanstvenog muzeja bio je do 1950. godine smješten u njegovoj glavnoj zgradi u Južnom Kensingtonu. Sada su depoi muzeja prošireni na pet glavnih lokacija, uključujući tu i dva sasvim nova muzeja koja su osnovana osamdesetih godina, a prostor koji ti novi depoi zauzimaju velik je kao trećina prostora koji Sainsburyju služi kao nacionalni depo. Veliki indeks rasta zbirki je vjerojatno najznačajniji čimbenik koji treba uzeti u obzir kod odlučivanja o tome je li praktično da se njima upravlja kao dinamičnim izvorom koji je uvijek na raspolaganju korisnicima. Prilično je rašireno, premda ne i univerzalno prihvaćeno, mišljenje da je velik porast intenziteta u skupljanju polovicom dvadesetog stoljeća u biti neodrživa pojava. Muzejima je sve teže i teže namaknuti dovoljno materijalnih sredstava potrebnih da bi se zbirke dovele u takvo stanje u kojem se mogu koristiti - a neće biti moguće povećavati priljev sredstava u toj mjeri da bi se mogao pratiti nagli porast zbirki. Nadalje, goleme muzejske zbirke koje muzeji već posjeduju i same za sebe su obilan izvor podataka i informacija. Da bi se sve to proradilo i da bi se zbirke dovele u funkciju, potrebno je uložiti velike intelektualne i fizičke napore.

Stvarna cijena

Posljedice neprestanog rasta zbirki su dobro poznate, ali nisu isto tako dobro prihvaćene. Studija "Cijena skupljanja", koju je 1989. godine objavio Ured za umjetnosti i knjižnice, sadržava i formulu pomoću koje se mogu izračunati ukupni troškovi koji nastaju pri akviziciji nekog predmeta. Namjera je pri

tome bila da se muzeji počnu koristiti tom formulom i tako dođu do prave spoznaje u što se upuštaju kada dodaju nove predmete svojim zbirka. Međutim, izgleda da je studija imala slab odjek, djelomično i zbog niza praktičnih i konceptualnih problema koji su se pojavljivali. Izračunavanje je veoma komplicirano, unatoč tome što formula na prvi pogled izgleda prilično jednostavno. Nadalje, kako se formula odviše oslanja na fizički volumen predmeta, izgleda da je neprikladna za procjenjivanje troškova koji nastaju pri akviziciji malih ili dvodimenzionalnih predmeta. Primijenjena na takve predmete ona daje zanemarivo male konačne iznose. Drugi problem u vezi s formulom je taj da, u slučaju da zbirke rastu a prostor i broj muzejskog osoblja ne prate njihov rast, rezultati upućuju na bolje iskorištenje zbirke a koje zapravo postaju sve nedostupnije.

Omogućavanje intelektualnog pristupa

Nošenje s fizičkim rastom zbirki je jedno - barem je prilično očigledno što valja raditi. Ali ako je zbirka zamišljena kao model svijeta, nošenje s porastom opsega i kompleksnosti toga modela mnogo je teža zadaća, kako u konceptualnom tako i praktičnom pogledu. "Predmeti moraju biti dokumentirani", međutim, kako to zaista i provesti? Jedan od načina da bi se postigla željena razina dokumentacije svakako je angažiranje muzejskih stručnjaka. Bez njih uopće nema informacija. Ali ako se njihove stručne spoznaje ne bilježe na način koji omogućava intelektualni pristup, sve njihovo stručno znanje osuđeno je da ostane potpuno beskorisno na dugi rok. Svaki pojedini predmet u zbirci može se smatrati sjecištem u intelektualnoj reprezentaciji svijeta - jednom multidimenzionalnom mrežom, čije se dimenzije vremenski protežu unatrag u prošlost i unaprijed u budućnost, kao i postrance u segmente svijeta koji predmet predstavlja (kao što su tehnika izrade, kultura pojedinog društva, mjesto nastanka, estetske kvalitete, povezanost s određenim događajima, fizička i kemijska svojstva); a i u sam predmet na mikroskopskoj i molekularnoj razini. Da bi pojedini predmet zaista služio muzeološkoj svrsi i bile prikazane sve njegove namjene treba odrediti njegov položaj i značaj i zabilježiti informacije na svim tim razinama. Svako pojedino dodatno sjecište informacija (predmet) obogaćuje mrežu, ali je čini i kompleksnijom, a time i razumijevanje mreže mnogo težim. Naravno, značenje zbirke je izgubljeno ako ne postoje informacije o predmetima koje ona sadržava. Informatički projekt za zbirke LASSI nastoji riješiti probleme koji izviru iz kompleksnosti informacija tako da dopušta da se pojave iz stvarnoga svijeta - kao što su to osobe, organizacije, mjesta i događaji - katalogiziraju na identičan način kao i sami predmeti, s tim da je takve unesene informacije moguće povezati i međusobno i s informacijama o samim predmetima. Izgleda da te analitičke odlike čine sustav LASSI medijem koji najviše obećava u smislu omogućavanja razumijevanja informacijske mreže, i bit će fascinatno pratiti što će se sve pomoću njega moći postići.

Održivi muzej

Muzeji bi trebali biti mnogo obazriviji u skupljanju nego što su to sada. Predmete ne valja nabavljati ako ne postoje mogućnosti da se i potpuno obrade - fizički i intelektualno - u vrijeme same akvizicije, analogno s poznatim zakonom koji vlada u arheologiji: "nema iskapanja bez dokumentiranja". Jedna od najpoznatijih zamki u koju upadaju muzeji je vjerovanje da ćemo "već stići dokumentirati i kasnije". Drugu zamku predstavlja iskušenje da se upustimo u "spašavanje" predmeta za narod, zajednicu ili neku interesnu grupu. Velike akvizicije predmeta za čije dokumentiranje i očuvanje nisu na vrijeme osigurana sredstva samo uzrokuju fizičko i intelektualno propadanje, kako postojećih tako i budućih zbirki. Najbolje je namaknuti sva potrebna sredstva u vrijeme same akvizicije. Možda i nije sasvim uzaludna nada da će bolje vođenje podataka o stvarnom stanju

depoa i dokumentacije rezultirati inače neobičajenim proplamsajem logičkog i razumnog planiranja. Prije nego što se ostvari akvizicija treba u cijelosti razmotriti sve podatke o potencijalnom akviziteru koje mogu pružiti odjeli upravljanja zbirka i konzervatori. Međutim, koji će autoritet biti zadužen da razmotri te podatke?

Ulazimo u razdoblje koje smo mi, članovi Nacionalnog muzeja znanosti i industrije, nazvali razdobljem "održivog muzeja". Svjesni smo da se nalazimo u društvu s mnogim drugim muzejima koji se također pokušavaju usredotočiti na rješavanje zaostataka na polju očuvanja i dokumentacije zbirki. U održivome muzeju razina skupljanja uvijek se drži u skladu s razinom sposobnosti muzeja da očuva i asimilira predmete koje dodaje već postojećim zbirka. To nije nikakva nova ideja. Nacionalna zaklada odbija odobriti nabavu predmeta za čiju konzervaciju i održavanje nisu osigurana sredstva. Održivi muzej zastupa stavove suprotne od onih koji smatraju da treba skupljati koliko god se može sada, a sistematizirati kasnije, kada će se značenje prikupljenih predmeta ionako bolje razumjeti. Dok dođe do sistematiziranja tako skupljenih predmeta, njihovo će pravo značenje biti već odavno zaboravljeno.

Predmete koje skupljamo biramo na temelju asocijacija i konteksta. Glavna pretpostavka za stvaranje reprezentacije svijeta jest da imamo neki određeni pogled na svijet. Taj pogled na svijet uvjetuje reprezentaciju - zbirku - koja nije nipošto nepristrano svjedočanstvo, kako nam se to ponekad čini. John Woodward, kolekcionar fosila iz 18. stoljeća, bio je uvjeren da su fosili materijalni dokazi biblijskog potopa, ostatci životinja i bilja koji su pokopani u njegove nanose. To uvjerenje, međutim, nije očigledno iz strogoga faktografskog načina katalogiziranja kakav on preporuča. Osobni sud skupljača uvjetuje izbor predmeta. Stoga je važno da se zabilježe i razlozi koji su ih naveli na odluku da skupljaju određene predmete.

Ako zbirke nisu dobro fizički i intelektualno zbrinute, osuđene su da zauvijek ostanu nepristupačne i svome vlastitome muzeju, a nekmoli stručnjacima iz drugih muzeja, o širokoj publici da i ne govorimo; zbog toga je jako teško naći opravdanja za njihovo postojanje. Ako sami muzejski stručnjaci smatraju da njihove zbirke nisu vrijedne truda da bi se o njima vodila briga, kako mogu očekivati od drugih da ih cijene? Svaki zahvat radi poboljšanja uvjeta pohrane, unaprjeđivanja konzervacije ili dokumentacije mora biti opravdan u smislu boljeg iskorištenja i veće dostupnosti muzejskih predmeta. Ako želimo da nam zbirke prežive, moramo biti inventivniji u pronalaženju načina njihove primjene. Muzejske su izložbe već stekle status otjelovljene televizije, ali sada se možda već pokazuje potreba za alternativom; za otvaranjem alternativnog muzeja, koji smo do sada nazivali depo. To izgleda kao strašna hereza - zar ćemo se nakon tolikoga tehnološkog napretka vraćati skromnoj naljepnici na predmetu kao primarnom izvoru informacija?

Dobro organizirane i zbrinute zbirke mogu se komplementirati s elektronskim zbirka, koje omogućavaju svakom pojedinom posjetiocu da izgradi svoju vlastitu intelektualnu zbirku. Sam muzej može postati mnogo više negoli puka nadopuna školama i nacionalnoj povijesti; on može postati središtem istraživanja, učenja, zanimanja i otkrića. Muzej može zauzeti mjesto izvora onoga što je najvažnije za budućnost - informacija. Može se pridružiti drugim ustanovama koje razvijaju sliku o sebi kao o izvorima informacija - arhivima arheoloških nalazišta, spomenika kulture, arhivima o okolišu i mjesnim arhivima.

Zbirke - sve zbirke - mogu opet postati ono što su oduvijek i bile: blistava Aladinova špilja, prepuna raznovrsna blaga.

Literatura:

- Peter Checkland i Jim Scholes, "Soft Systems Methodology in Action", Chichester, John Wiley, 1990.

- Janet Kenyon, "Collecting for the 21st Century: A survey of industrial and social history collections in the museums of Yorkshire and Humberside", Yorkshire and Humberside, Leeds, Yorkshire and Humberside Museums Council, 1992.